

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

Θέμα Α.1.

- A.1.1.** Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:
«Αρχή της δεδηλωμένης»
«Πάουερ»
«Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων της Ρωσίας»
- A.1.2.** Να συνδέσετε τα στοιχεία της στήλης Α΄ με τα στοιχεία της στήλης Β΄:
(μία χρονολογία περισσεύει)

ΣΤΗΛΗ Α΄	ΣΤΗΛΗ Β΄
1. Έκδοση του Χάτι Σερίφ	I. Αύγουστος 1913
2. Διαδήλωση των επαγγελματιών σωματείων της Αθήνας	II. 1839
3. Υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου	III. 24 Σεπτεμβρίου 1908
4. Αγροτική εξέγερση στο Κιλελέρ	IV. 1918
5. Έκδοση του πρώτου επίσημου ψηφίσματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα από την Κρητική Κυβέρνηση	V. 14 Σεπτεμβρίου 1909
	VI. 1910

Θέμα Α.2.

- A.2.1.** Ποιοι παράγοντες επηρέαζαν τη διαμόρφωση και υλοποίηση των πολιτικών επιλογών του Βενιζέλου τη δεκαετία του 1910;
- A.2.2.** Με ποιό τρόπο αντέδρασαν οι Μεγάλες Δυνάμεις στην κατάλυση της Αρμοστείας της Κρήτης;

ΟΜΑΔΑ Β΄

Θέμα Β.1.

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα:

- α)** Να περιγράψετε και να αντιπαραθέσετε τη συμπεριφορά τόσο του Ιωάννη Κωλέττη όσο και του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου στο κοινοβούλιο.
- β)** Να παρουσιάσετε τα αιτήματα που εξέφρασαν οι αντιπολιτευτικοί όμιλοι κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1850, των οποίων εκφραστής υπήρξε ο Α. Κουμουνδούρος.

Κείμενο Α'

«Ο Κουμουندούρος μπορεί να θεωρηθεί ως ο πρώτος Έλληνας πολιτικός με συνείδηση κοινοβουλευτική. Ήθελε η κυβέρνηση του να στηρίζεται στην πλειοψηφία των βουλευτών και γι' αυτό, μιλώντας στη Βουλή, προσπαθούσε να πείσει και όχι να δελεάσει, όπως επιδίωκε ο Δεληγιώργης. Εκτιμούσε την αγχίνοια του Βούλγαρη και σεβόταν την πατριαρχική νοοτροπία του, αλλά αρνιόταν να υποταχθεί στον αυταρχισμό του. Συμπαθούσε το Δεληγιώργη, αλλά δεν εμπιστευόταν, γι' αυτό και δε συνεργάστηκε μαζί του. Εκτιμούσε τον Τρικούπη, αλλά και τον αντιπαθούσε βαθύτατα, γι' αυτό και τον χρησιμοποίησε μία και μόνη φορά. Ο Κουμουندούρος είχε όλες τις αρετές που πρέπει να στολίζουν έναν κοινοβουλευτικό άνδρα. Ψυχραιμία, ανεξικακία, ελαστικότητα, προσαρμοστικότητα, καλή διάθεση, ευγένεια στους τρόπους, επιμέλεια, εργατικότητα, επιμονή, όσο και υπομονή, πραότητα. Δε θύμωνε και δε λύπησε σχεδόν, κανένα, γι' αυτό και τον χαρακτήριζαν «γλυκύτατο». Με απόλυτη ευλάβεια τηρούσε όλους τους κανόνες στο κοινοβουλευτικό παιχνίδι και δεν προσπάθησε ποτέ να βγει έξω από τα συνταγματικά πλαίσια».

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΓ', σελ. 248.

Κείμενο Β'

«Το 1847 στις εκλογές που διάρκεσαν δύο μήνες περίπου, η διοίκηση πλαστογράφησε εκλογικούς καταλόγους και χρησιμοποίησε σκανδαλώδη μέτρα επηρεασμού των εκλογών. Το 1844 ήδη, ο Κωλέττης είχε κατορθώσει στη διαδικασία ελέγχου των εκλογών να ακυρώσει σημαντικό μέρος των εδρών της αντιπολίτευσης μη αρεστοί καθηγητές του πανεπιστημίου απολύθηκαν. Ευχαριστημένη η βασίλισσα Αμαλία σημείωνε για τον Κωλέττη: «δεν μπορεί να παραπονεθεί κανείς ότι είναι πολύ συνταγματικός, πολύ φιλελεύθερος». Ο Κωλέττης φρόντιζε τους οπαδούς του μέσω της πατρωνίας των αξιωμάτων στον κρατικό μηχανισμό: στο στρατό αναλογούσε ένας αξιωματικός σε επτά άνδρες, εβδομήντα στρατηγοί διοικούσαν 10.000 άνδρες! Ανάλογα συμπεριφερόταν ο Κωλέττης και προς το κοινοβούλιο: το 1846/1847 κατείχε ο ίδιος πέντε από τα επτά υπουργεία, δεν εμφανίστηκε όμως σε καμία από τις δέκα συνεδριάσεις της Βουλής, καθιστώντας έτσι αδύνατο τον αποτελεσματικό κοινοβουλευτικό έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας. Με τη στήριξη του Όθωνα ο Κωλέττης βρέθηκε αντίθετος σε κάθε προσπάθεια της Βουλής ή της γερουσίας να επηρεάσουν το σχηματισμό της κυβέρνησης. Και όταν δεν έμενε άλλο μέσο, τότε οι βουλευτές του αποχωρούσαν από την αίθουσα, για να μην μπορεί η Βουλή να αποφασίσει».

Gunnar Hering, Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, 1821-1936, τ. Α', ΜΙΕΤ 2004, σελ.293-294.

Κείμενο Γ'

«Δεν έφτανε η βία και η νοθεία. Ο Κωλέττης δεν δίστασε να αποκλείσει από τη Βουλή σαράντα και πλέον εκλεγμένους βουλευτές του Μαυροκορδάτου αλλά και τον ίδιο που είχε εκλεγεί σε... τέσσερις περιφέρειες... Οι κενές έδρες καλύφθηκαν από τους αποτυχόντες υποψηφίους του Κωλέττη».

Γιώργος Ρωμαιοί, Η Περιπέτεια του Κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα (1844-2009).

Θέμα Β.2.

Επισημαίνοντας χωρία των παρακάτω κειμένων και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να απαντήσετε στα παρακάτω:

- α)** «Το έργο της εκτίμησης των περιουσιών (των ανταλλάξιμων προσφύγων) προχωρούσε αργά». Να αναφερθείτε στη λύση που υιοθέτησε το ελληνικό κράτος για την εκτίμηση των περιουσιών των προσφύγων.
- β)** Ποιοί φορείς ασχολήθηκαν με το θέμα της εκτίμησης των περιουσιών και με ποιόν τρόπο γινόταν η εξακρίβωση των στοιχείων που προσκόμιζαν οι πρόσφυγες για τις περιουσίες τους;

Κείμενο Α'

«Τα περιουσιακά στοιχεία που εθεωρείτο ότι επιδέχονταν αποζημίωση ήταν: α) τα ακίνητα κάθε είδους, αστικά και αγροτικά, β) τα κινητά αγαθά που δεν πουλήθηκαν επί τόπου ούτε μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα και γ) οι

καλλιεργημένοι αγροί μαζί με τα προϊόντα τους, συμπεριλαμβανομένων και των εσόδων τα οποία έχασε ο ανταλλάξιμος. Ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων βρέθηκαν εκπρόθεσμοι, είτε γιατί ήλθαν στην Ελλάδα μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής (αιχμάλωτοι, πρόσφυγες από τη Ρωσία, Κωνσταντινουπολίτες) είτε γιατί δεν μπορούσαν να υποβάλουν δήλωση λόγω ασθένειας, φυλάκισης ή ανηλικιότητας (περίπτωση ορφανών). Η προκαταβολή θα δινόταν σε εκείνους που δεν είχαν μέχρι τότε αποκατασταθεί, με τη διευκρίνιση ότι η απλή υποτυπώδης στέγαση στους οικισμούς της ΕΑΠ (Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων) ή του ελληνικού κράτους δεν θα εθεωρείτο ως αποκατάσταση.

Προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία της αποζημίωσης, χωρίς να επιβαρυνθεί πολύ ο κρατικός προϋπολογισμός, αποφασίστηκε η έκδοση ομολογίων με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου. [...] Το 20% της προσωρινής αποζημίωσης δόθηκε σε μετρητά και το υπόλοιπο σε ομολογίες. Παρά την πρόσκαιρη ανακούφιση, η προσωρινή αυτή λύση δεν έκλεισε το ζήτημα. Οι προσφυγικές οργανώσεις αξίωναν την πλήρη αποζημίωση όπως εξάλλου προέβλεπε η σύμβαση της Λωζάνης, με αποτέλεσμα το θέμα να λάβει διαστάσεις και να γίνει αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης.

Για την οριστική εκτίμηση των εγκαταλειφθεισών περιουσιών συστάθηκαν 1.114 Πρωτοβάθμιες Επιτροπές Εκτίμησης, μία ή περισσότερες για καθεμία από τις 934 χριστιανικές κοινότητες της Τουρκίας. Τα ποικίλα προβλήματα που ανέκυψαν επέβαλαν αρχικά τη δημιουργία 52 Δευτεροβάθμιων Επιτροπών, 31 στην Αθήνα και 21 στην επαρχία, και στη συνέχεια, το Μάιο του 1927, 20 Δευτεροβάθμιων Επιτροπών (Εφετεία της Ανταλλαγής), 8 στην Αθήνα και 12 στην επαρχία».

Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, 1770-2000, τόμος 7ος: Ο Μεσοπόλεμος (1922-1940), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2003, σελ. 84-85.

Κείμενο Β'

Στη Μυτιλήνη λειτούργησε το «Μεικτόν Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Επαρχίας Κυδωνιών, Μοσχονησίων και πέριξ», που αντικατέστησε το σύλλογο «Κοινότης Κυδωνιών, Μοσχονησίων και πέριξ». Στο αρχείο της Ενώσεως Κυδωνιατών σώζεται η αλληλογραφία του Συμβουλίου και τα πρακτικά των συνεδριάσεων του από την 26η Απριλίου 1926 μέχρι και τη 16η Οκτωβρίου 1933, που έπαψε να λειτουργεί. Εκεί είναι καταγραμμένα λεπτομερώς όλα τα στοιχεία των Αϊβαλιωτών που κατέφευγαν στο Συμβούλιο για να αποκτήσουν τίτλους ιδιοκτησίας και να επαληθεύσουν κληρονομικά δικαιώματα. Ακολουθείτο, σ' όλες τις περιπτώσεις, ένα είδος ανακριτικής διαδικασίας για την εξακρίβωση και την επαλήθευση των στοιχείων που προσκόμιζαν οι μάρτυρες. Τις αποφάσεις του το Μεικτό Εκκλησιαστικό Συμβούλιο παρέπεμπε στη Δευτεροβάθμια Επαρχιακή Επιτροπή για την περιφέρεια Κυδωνιών, που είχε συστήσει η Διεύθυνση Ανταλλαγής του Υπουργείου Γεωργίας. Η απόφαση αυτή ήταν το έγκυρο έγγραφο που οι δημόσιες υπηρεσίες λάμβαναν υπόψη τους για τον καθορισμό των αποζημιώσεων των δικαιούχων αγροτών και των αστών Αϊβαλιωτών. Η επαφή των προσφύγων με το ελληνικό δημόσιο και τη γραφειοκρατία που είχε δημιουργηθεί τους αποθάρρυνε εντελώς και τους έκανε να νιώθουν ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας.

Άννα Παναγιωταρέα, ό.π., σελ 157.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α'

Θέμα Α.1.

Α.1.1. Αρχή της δεδηλωμένης: «Παρά την έντονη αντίδραση του βασιλιά ..... του πολιτικού τοπίου», σχολικό

βιβλίο, σελ. 78-79.

Πάουερ: «Την ίδια περίπου εποχή.... τραμ και λεωφορεία», σχολικό βιβλίο, σελ. 53. Καλό θα ήταν να υπάρξει μια μικρή εισαγωγή, που θα ερμηνεύει τη φράση «Την ίδια περίπου εποχή»: Μετά την έλευση των προσφύγων και τον πολλαπλασιασμό των κατοίκων της Αθήνας (σε 1.000.000) ήταν ανάγκη να γίνουν επενδύσεις και να βελτιωθούν οι υποδομές.

Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων της Ρωσίας: «Ο ξεριζωμός των Ελλήνων.... πόλη Ροστόβ», σχολικό βιβλίο, σελ. 249.

A.1.2.

- 1→ II
- 2→ V
- 3→ I
- 4→ VI
- 5→ III

Θέμα A.2.

A.2.1. «Ο Βενιζέλος δεν ήταν μόνος στη διαδικασία διαμόρφωσης ... αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες», σχολικό βιβλίο, σελ. 48.

A.2.2. «Παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της Τουρκίας ... απέκοψε τον ιστό της», σχολικό βιβλίο, σελ. 218.

ΟΜΑΔΑ Β'

Θέμα Β.1.

α) Σχολικό βιβλίο, σελ. 73 – 74 : « Ο Κωλέττης, ως αρχηγός του γαλλικού κόμματος... για τη διαδοχή».

Κείμενο Α'

Το 1847 στις εκλογές που διάρκεσαν δύο μήνες περίπου, η διοίκηση πλαστογράφησε εκλογικούς καταλόγους και χρησιμοποίησε σκανδαλώδη μέτρα τρομοκρατικού επηρεασμού των εκλογέων.

Ο Κωλέττης φρόντιζε τους οπαδούς του μέσω της πατρωνίας των αξιωμάτων στον κρατικό μηχανισμό: στο στρατό αναλογούσε ένας αξιωματικός σε επτά άνδρες, 70 στρατηγοί διοικούσαν 10.000 άνδρες!

Ανάλογα συμπεριφερόταν ο Κωλέττης και προς το κοινοβούλιο. Το 1846/1847 κατείχε ο ίδιος πέντε από τα επτά υπουργεία

δεν εμφανίστηκε όμως σε καμιά από τις 10 συνεδριάσεις της βουλής, εμποδίζοντας έτσι τον αποτελεσματικό κοινοβουλευτικό έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας.

Με τη στήριξη του Όθωνα, ο Κωλέττης εναντιώθηκε σε κάθε προσπάθεια της βουλής ή της γερουσίας να επηρεάσουν το σχηματισμό της κυβέρνησης. Και όταν δεν έμενε άλλο μέσο, τότε οι βουλευτές του αποχωρούσαν από την αίθουσα, για να μη μπορεί η βουλή να αποφασίσει.

Κείμενο Γ'

Ο Κωλέττης δεν δίστασε να αποκλείσει από τη Βουλή σαράντα και πλέον εκλεγμένους βουλευτές του Μαυροκορδάτου αλλά και τον ίδιο που είχε εκλεγεί σε τέσσερις περιφέρειες.

Οι κενές έδρες καλύφθηκαν από τους αποτυγχόντες υποψηφίους του Κωλέττη.

Κείμενο Β'

Ο Κουμουνδούρος μπορεί να θεωρηθεί ως ο πρώτος Έλληνας πολιτικός με κοινοβουλευτική συνείδηση .

Ήθελε η κυβέρνησή του να στηρίζεται στην πλειοψηφία των βουλευτών.

Προσπαθούσε να πείσει κατά τη διάρκεια των ομιλιών του στη Βουλή και όχι να δαλεάσει ή να παραπλανήσει.

Είχε όλες τις αρετές που πρέπει να στολίζουν ένα κοινοβουλευτικό άνδρα. Ήταν ψύχραιμος, ανεξίκακος, ελαστικός, προσαρμοστικός, με καλή διάθεση και ευγένεια στους τρόπους, επιμελής εργατικός, επίμονος, υπομονετικός, και πράος.

Χαρακτηριζόταν γλυκύτατος,

Με απόλυτη ευλάβεια τήρησε όλους τους κανόνες και δεν προσπάθησε να βγει έξω από τα συνταγματικά πλαίσια.

β) Σχολικό βιβλίο σελ. 75 -76: « Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850 ... Αλέξανδρος Κουμουνδούρος».

Θέμα Β.2.

α) Σχολικό βιβλίο, σελ. 160 -161: « Η Σύμβαση ανταλλαγής των πληθυσμών ... την προκαταβολή αυτή».

Κείμενο Α'

Τα περυσιακά στοιχεία των ανταλλάξιμων που θεωρήθηκε ότι θα έπρεπε να αποζημιωθούν ήταν:

α) τα ακίνητα κάθε είδους, αστικά και αγροτικά

β) τα κινητά αγαθά που δεν πουλήθηκαν επί τόπου ούτε μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα

γ) οι καλλιεργημένοι αγροί μαζί με τα προϊόντα τους, συμπεριλαμβανομένων και των εσόδων, τα οποία έχασε ο ανταλλάξιμος

Ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων βρέθηκαν εκπρόθεσμοι, είτε γιατί ήλθαν στην Ελλάδα μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής (αιχμάλωτοι, πρόσφυγες από τη Ρωσία, Κωνσταντινουπολίτες) είτε γιατί δεν μπορούσαν να υποβάλλουν δήλωση λόγω ασθένειας, φυλάκισης ή ανηλικιότητας (περίπτωση ορφανών)

Η προκαταβολή θα δινόταν σε εκείνους που δεν είχαν μέχρι τότε αποκατασταθεί, με τη διευκρίνηση ότι η απλή υποτυπώδης στέγαση στους οικισμούς της ΕΑΠ (Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων) ή του Ελληνικού κράτους δε θα θεωρούνταν αποκατάσταση.

Προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία της αποζημίωσης, χωρίς να επιβαρυνθεί πολύ ο κρατικός προϋπολογισμός, αποφασίστηκε η έκδοση ομολογιών με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου.

Το 20% της προσωρινής αποζημίωσης δόθηκε σε μετρητά και το υπόλοιπο σε ομολογίες.

Παρά την πρόσκαιρη ανακούφιση, η προσωρινή αυτή λύση δεν έκλεισε το ζήτημα. Οι προσφυγικές οργανώσεις αξίωσαν την πλήρη αποζημίωση, όπως εξάλλου προέβλεπε η σύμβαση της Λωζάνης, με αποτέλεσμα το θέμα να λάβει διαστάσεις και να γίνει αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης.

β) Σχολικό βιβλίο, σελ. 160 – 161: « Η προσωρινή εκτίμηση των περιουσιών ... από την τουρκική πλευρά».

Κείμενο Β'

Η εξακρίβωση των στοιχείων που προσκόμιζαν οι πρόσφυγες για τις περιουσίες τους γινόταν ως εξής:

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ: 1) Γραμβούσης 5 & Καγιαμπή, Τηλ./fax: 2810285726

2) Λεωφόρος Κνωσσού 187 – Τηλ./fax: 2810212333

ΑΘΗΝΑ – ΑΛΙΜΟΣ: Ησιόδου 18 - Τηλ: 210 9913433 - Fax: 210 9969367

ΒΕΡΟΙΑ: Φιλίππου 25 (πεζόδρομος Δημοτικής Αγοράς) - Τηλ: 23310 21022 – 2331100101

Στη Μυτιλήνη λειτούργησε το «Μεικτόν Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Επαρχίας Κυδωνιών, Μοσχονησίων και Πέριξ», που αντικατέστησε το σύλλογο «Κοινότης Κυδωνιών, Μοσχονησίων και Πέριξ».

Στο αρχείο της Ενώσεως Κυδωνιατών σώζεται η αλληλογραφία του Συμβουλίου και τα πρακτικά των συνεδριάσεών του από την 26η Απριλίου 1926 μέχρι και τη 16η Οκτωβρίου 1933, που έπαψε να λειτουργεί.

Εκεί είναι καταγραμμένα λεπτομερώς όλα τα στοιχεία των Αϊβαλιωτών που κατέφευγαν στο Συμβούλιο για να αποκτήσουν τίτλους ιδιοκτησίας και να επαληθεύσουν κληρονομικά δικαιώματα.

Ακολουθείτο, σ' όλες τις περιπτώσεις, ένα είδος ανακριτικής διαδικασίας για την εξακρίβωση και την επαλήθευση των στοιχείων που προσκόμιζαν οι μάρτυρες.

Τις αποφάσεις του το Μεικτό Εκκλησιαστικό Συμβούλιο παρέπεμπε στη Δευτεροβάθμια Επαρχιακή Επιτροπή για την περιφέρεια Κυδωνιών, που είχε συστήσει η Διεύθυνση Ανταλλαγής του Υπουργείου Γεωργίας.

Η απόφαση αυτή ήταν το έγκυρο έγγραφο που οι δημόσιες υπηρεσίες λάμβαναν υπόψη τους για τον καθορισμό των αποζημιώσεων των δικαιούχων αγροτών και των αστών Αϊβαλιωτών.

Η επαφή των προσφύγων με το ελληνικό δημόσιο και τη γραφειοκρατία που είχε δημιουργηθεί τους αποθάρρυνε εντελώς και τους έκανε να νιώθουν ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας.

Κείμενο Α'

Για την οριστική εκτίμηση των περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν δημιουργήθηκαν 1.114 Πρωτοβάθμιες Επιτροπές Εκτίμησης, μία ή περισσότερες για καθεμία από τις 934 χριστιανικές κοινότητες της Τουρκίας. Τα ποικίλα προβλήματα που ανέκυψαν επέβαλαν αρχικά τη δημιουργία 52 Δευτεροβάθμιων Επιτροπών, 31 στην Αθήνα και 21 στην επαρχία, και στη συνέχεια, το Μάιο του 1927, 20 Δευτεροβάθμιων Επιτροπών (Εφετεία της Ανταλλαγής), 8 στην Αθήνα και 12 στην επαρχία.

